

קובץ

הערות וביאורים

בלקו"ש, בנגלה ובחסידות

בהר

גליון לו (רלה)

יוצא לאור ע"י

תלמידי בית המדרש דמוסד חינוך אהלי תורה

417 טראַי עוועניו • ברוקלין, ניו יאָרק

שנת חמשת אלפים שבע מאות ארבעים וארבע לבריאה

ת ו כ ו ה ע נ ל י נ י ם

ל ק ו ט י ש י ח ו ת

"והוי דן...זכות" מגלה כוחות הנעלמים שבנפשו ד
דבר שיש לו מתירים ד

ר מ ב " ם

ציונים ומפתחות לביאורי הרמב"ם שנתבארו בלקו"ש -
ח"א - כג ו
סדר זרעים וטהרות נקראים ש"ס יא
מקומות בדא"ח שנזכר בהם אודות הרמב"ם יב
הערות במשנה תורה להרמב"ם טז
קבלת התורה לאיתמר ממשה יח
הערות ברמב"ם ס' יד החזקה יח
כנ"ל יט
כנ"ל כ

נ ג ל ה

תפיסה בחיוב קנס שלא בעדים כא
אחר כוס ואשון בליל הסדר אינו מברך ברכה אחרונה כד

ח ס י ד ו ת

אכילת מן (גליון) כד
המקור דבריאית העולם הוא בעשר ספירות (גליון) כה

ש י ח ו ת

בזמן הרמב"ם נתבטל ענין הכישוף כה
כוונת הרמב"ם במ"ש דמקודם ילמדו תושב"כ כה
טיול בפרדס כז
אותו ואת בנו קאי על האם כז
ת"ח מדבר בשבח חבריו ולא בגנותו כלל כז
והוי דן את כל אדם לכף זכות כז
ענינו. של רש"י לבאר כל דבר המוקשה בפירוש הכתובים ... כח
הוכחה להנ"ל מ"לא תבשל וגו'" כט
בביאור פרש"י אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד ל
המעלה בלימוד הרמב"ם ביחד, עם טעמים לא

ה ל ו ם ל ו ם

הערות בלוח היום יום לא

ל ק ו ט י ש י ח ו ת

א. בלקו"ש אמור ש.ז. בסעי' ו' מבאר הלשון של הרמב"ם: "ולא בגנותו כלל", ומבאר זאת עפ"י מאמחז"ל והוי דן את כל האדם לכף זכות, שע"ז שיראה שהקב"ה נותן ליהודי נסיונות גדולים זהו סימן שניתנו לו כוחות גבוהים כדי להתגבר על נסיונות אלו. וממשיך וז"ל: "...ואון דאס איז דער תוכן הפנימי אין "והוי דן את כל האדם לכף זכות" - דאס וואס א איד איז מלמד זכות אויף אים, איז ביי אים מגלה און ברענגט ארויס די באהאלטענע כוחות וואס זיינען דא אין אים, אזוי אז ער זאל קענען בפועל ביישטיין די נסיונות און עס ווערט סו"ס בטל הגנות (וכנ"ל סעיף ה) "עכ"ל. דהיינו שע"י שיהודי מדבר על הכוחות הגבוהים שיש לנשמת האיש, זה מגלה אצלו את הכוחות החבויים בנפש.

ולהעיר מסה"מ תרנ"ט ע' קפו באמצעו וז"ל: "...מבואר במ"א שזהו כמו ענין השמות וכמו עד"מ כשקוראין לאדם שם חכם או חסדן ורחמן הרי בקריאה זו מעוררים בו כח חכמתו שיבא לידי גילוי חכמה כו' וקודם שיקראוהו חכם לא הי' יודע בעצמו מחכמתו... שע"י שמשבחים אותו איך שהוא חכם גדול מעוררים בו כח חכמתו להשכיל השכלות נפלאות שלא הי' בכחו להשכיל קודם והיינו מפני שמעוררים וממשיכים מהכח השכל העצמי כו' שזהו גילוי אור חדש ממש שלא הי' אצלו מקודם אף גם בההמשכה נעלמת כו', עכ"ל. והיינו כנ"ל.

ועוד, להעיר שבלקו"ש הנ"ל מבאר שע"י שמדברים בשבחינו מגלים את הכוחות הנעלמים שבנפשו שנמצאים כבר, (ולא שממשיכים כוחות חדשים) וכך גם מובא בסה"מ הנ"ל באותו עמוד למטה וז"ל: "...אלא שבאדם קודם שקראוהו לא הי' בו בחי' גילוי החכמה אבל כח העלם דחכמה הי' בו קודם ג"כ והקריאה רק ממשיך מן העלם אל הגילוי ואם לא הי' בו כח החכמה בהעלם לא הי' מועיל הקריאה שיקראוהו חכם כו'. משא"כ למע' באו"ס קודם שקוראין אותו בשמות אלו לא יש בחי' כח החכמה והחסד בהעלם... וע"י קריאת השם נעשה עתה הכח הנעלם של בחי' זו. עכ"ל. והיינו כנ"ל.

חיים שאול שטיינמץ
- תלמיד בישיבה -

ב. בלקוטי שיחות פ' מצורע ש.ז. סעי' ה' נת' דנמצא דבר תמוה, שכל מעשה עבירה הי"ז בדומה ל"דבר שיש לו מתירין", ע"ד שמצינו בנדרים, דמכיון שיש מצוה לשאול על נדרו לכן הי"ז דבר שיש לו מתירין, ועד"ז צ"ל בכלל מעשה עבירה, דמצד מצות התשובה הי"ז בגדר דבר שיש לו מתירין, אבל מבאר אח"כ,

דאינו כן, משום דלגבי נדרים למשל, נתנה התורה מעיקרא אפשריות שיוכל להתבטל אח"כ, משא"כ בנוגע תשובה הרי א"א לומר דתשובה מועלת משום שמעיקרא נתנה התורה אפשריות לתשובה, כיון שעשה פעולה שהוא היפך לגמרי מרצון ה', במילא ה"ז גם היפך הענין דתשובה, אלא שתשובה פועלת בדרך חידוש למפרע, עיי"ש. ובסעי' ו' מבאר דתשובה הופך את העבר, דמצד העבר ה"ז נחשב לדבר איסור בהחלט ובלי שום אפשריות להיתר, ועתה ע"י תשובה, נהפך לזכיות, וזהו דוקא ע"י תשובה מאהבה. ע"כ.

ולכאורה, כל הנ"ל הוא לגבי רוב עבירות שבתורה, אבל יש סוג של עבירות שצריך בירור בזה. כגון אלו שהם "לאו שניתק לעשה". דהנה בהל' סנהדרין להרמב"ם פט"ז, ה"ד ופי"ח ה"ב מבאר שבלאו הניתק לעשה כגון לא תקח האם על הבנים לא תכלה פאת שדך אין לוקין עליו אלא אם לא קיים עשה שבהן (עיי"ש במפרשים).

הרי, יוצא מהנ"ל, דזהו ע"ד דבר שיש לו מתירין, דאע"פ שעבר על לאו, אין מלקין אותו, משום שיש לו אפשריות עדיין ("היתר") לקיים ה"עשה".

ועוד, יש להעיר מלקו"ש ח"ז פ' קדושים טע"ו ו', שמבאר החילוק בין "לאו שניתק לתשלומין" ל"לאו שניתק לעשה", ד"לאו שניתק לתשלומין" רק מתקן מכאן ולהבא (נפסק פעולה הנמשכת עיי"ש), אבל אין זה מתקן את הלאו שבעבר משא"כ לאו הניתק לעשה "איז מען עובר אויפן לאו נאר בשעת מעשה העבירה, ובמילא אז די תורה האט געגעבן אן עשה צו מנתק זיין און מתקן זיין דעם לאו, מוז מען זאגן אז דער תיקון איז חל למפרע אויף דער מעשה העבירה".

ואף שלאויין הנ"ל, אפילו בזמן איסורם יש להם גדר של "דבר שיש לו מתירין" (שמראה על מיעוט וחלישות בחומרת האיסור), אבל עדיין אין זה מגיע למעלת התשובה, כי כאן ה' מעשה העבירה וה"עשה" מתקנו, אבל תשובה הופך את זה ל"זכיות", א"כ, י"ל, דאף לאחר שקיים את העשה, עדיין יש לו לעשות תשובה, אבל, דוקא מאהבה, שבו נמצא החידוש שהלאו נהפך ל"זכיות", דא"כ, הרי כבר בין כך אין מעשה עבירה לאחר שקיים ה"עשה", א"כ מה יועיל תשובה מיראה.

מיכאל לוזניק

- תות"ל 770 -

ר מ ב " ם

הננו מביאים בזה המשך ל"ציונים ומפתחות" לביאורי כ"ק אדמו"ר שליט"א על שיעורי הרמב"ם הנלמדים לשבוע הבע"ל שנערך ע"י הת' יהודא שי' שם-טוב.

מובן ופשוט דבודאי ישנם עוד מקומות שאפשר לציין להם שלא צויינו ברשימה זו, לכן אנו מבקשים מאת הקוראים שיחיו שאם יש להם הוספות על רשימה זו (על מה שנדפס ע"ע) שיואילו נא בטובם לשלחם אלינו, על כתובת המערכת, בכדי שנוכל להדפיסם אי"ה בההשמטות.

וזכות הרבים תלוי בהם.

המערכת

ג. הלכות ע"ז וחוקות הגוים

פרק ד הלכה ו "אם חזרו ועשו תשובה" מוטב": לקו"ש ח"ט. ע' 106 - איך תשובה מועלת להפוך פס"ד.

"ומכין... טף ונשים": לקו"ש ח"ט ע' 109 - הטעם לזה

פרק ה הלכה ח: "אחד המתנבא מה שלא שמע": לקו"ש ח"ט ע' 115 - ביאור דין זה.

פרק ו הלכה ו: "מצבה... שכך הי' דרך עו"ז": לקו"ש ח"ו ע' 16.

הלכה י: "אסור לעשות אכסדראות של עץ שנאמר כל עץ": לקו"ש ח"ט ע' 326 - איך לתווך זה עמ"ש רש"י בפשש"מ (דברים לא, יא) "המלך הי' קורא... על בימה של עץ... בעזרה".

פרק ז הלכה ד: "ע"ז של עכו"ם בהנאה אסורה מיד ושל ישראל... כשתיעבד": לקו"ש ח"א ע' 146 - בענין זה.

פרק ח הלכה א: "הבהמה... עשאה חליפין לעבודת כוכבים אסרה": לקו"ש ח"ז ע' 137 - איזה אסור חל על קרני' (של כבש וכיו"ב).

הלכה ג: "ישראל שזקף לבינה... ובא עכו"ם והשתחוה לה אסרה בהנאה שזקיפתה הוי מעשה": לקו"ש ח"א ע' 147 - ביאור בשיטת הרמב"ם אודות גילוי דעת לעשיית ע"ז.

פרק י הלכה ו: "ואם קבל עליו שבע מצות הרי זה גר תושב... אבל שלא בזמן היובל אין מקלין וכו'": לקו"ש פ' יתרו ש.ז. ע' 5-7.

פרק י"א הלכה ה: "ישמח ויאמר זה סימן טוב... מותר בהן... הואיל ולא כיוון מעשיו... אלא עשה סימן... לדבר שכבר הי'": לקו"ש חכ"א ע' 208 - צ"ע מזה לסיפור דמרדכי ששאל אצל התשב"ר פסוק לי פסוקיך, ויהי' שמח... על בשורות טובות שבשרוני".

הלכה י"ב: "שהן בכלל הכופרים בתורה שהן עושין דברי תורה רפואת גוף... אבל הבריא... כדי שתגן עליו זכות... מותר": לקו"ש חי"ט ע' 124.

הלכה ט"ז: "אבל בעלי חכמה ותמימי הדעת... ומפני זה אמרה תורה כשהזהירה על כל ההבלים תמים תהי'": לקו"ש חי"ד ע' 69 - עפ"ז מובן למה לא הזכיר הרמב"ם מצות "תמים תהי'" במנין המצוות (כמו הרמב"ן - ביאור מחלוקתם).

הלכות תשובה:

קשר הלכות תשובה (סיום ספר המדע) עם הלכות ידיעת הוי' - יסודי התורה (ריש ספר המדע) - התוועדות ש"פ אמר ש.ז. שיחה ב'.

הכותרת: 'מצוה אחת... שישוב החוטא מחטאו': - ראה לקמן פ"ב ה"ג.

פרק א הלכה א: "כיצד מתודין... חטאתי עויתי ופשעתי... ולעולם אינו חוזר": לקו"ש חי"ז ע' 193 - לתווך עם מ"ש בפ"ב ה"ח, ב' ענינים בתשובה: אודות פירוט החטא ראה לקו"ש יוהכ"פ ש.ז.

הלכה ג-ד: "עיצומו של יהוכ"פ מכפר לשבים": לקו"ש חי"א ע' 4; לקו"ש חי"ז ע' 302 - אף שס"ל כרבנן (בה"ג).

הלכה ג: "בזמן הזה שאין ביהמ"ק קיים אין שם אלא תשובה": לקו"ש חי"ח ע' 416 - אי"כ צ"ע על ר' ישמעאל ש"כתב על פנקסו וכו'" (שבת יב, ב), וביאור בזה.

פרק ב הלכה ב: "ומה היא התשובה... ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבד": לקו"ש חי"ט ע' 130; לקו"ש חי"ז ע' 41; 189; חי"ט ע' 394 - מהות תשובה, עזיבת חטא.

הלכה ג: "כל המתודה בלבו לעזוב ה"ז דומה לטובל ושרץ בידו כו'": לקוטי ביאורים לספר התניא ח"ב ע' מ"א וחידושים וביאורים בש"ס סימן י"ח - טעם למשל זה דוקא. גדר מצות התשובה לשגטת הרמב"ם. (וראה לקו"ש חי"ג ע' 185, חי"ט 532, חי"ז ע' 210 הע' 40).

הלכה ד: "ומתרחק הרבה מן הדבר שחטא... ומשנה מעשיו כולן לטובה": לקו"ש חי"ט ע' 394 - דיוק לשון כולן.

הלכה ו: "בעשרה ימים... יפה ביותר ומתקבלת היא מיד":
לקו"ש ח"ט ע' 211, 215. - שני מעלות בהתשובה של עשיה"ת.
"שנאמר דרשו הוי' בהמצאו": לקו"ש ח"ט ע' 470 - בפסוק
זה - ראוי על ב' ענינים הנ"ל.

הלכה ז: "...חייב הכל לעשות תשובה... ביום הכיפורים":
לקו"ש ח"ט ע' 303 - הטעם לזה; לקו"ש ח"ד ע' 1153 - למה
כתב הרמב"ם זה בהל' תשובה ולא בהל' יוהכ"פ.

הלכה ח: "הוידולי... אנחנו חטאנו... והוא עיקר הוידולי":
- ראה לעיל פ"א ה"א.

הלכה ט: "אינו נמחל לו לעולם עד שיתן לחבירו":
לקו"ש ח"ג ע' 185 - אינו פרט במצות תשובה.

פרק ג הלכה ג: "כל מי שניחם": לקו"ש ח"ג ע' 230.

(הגמ"ל): "אין אם נידון בר"ה אלא בענייני עוה"ז":
לקו"ש ח"ט ע' 293.

הלכה ד: "אע"פ שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב,
רמז יש בו": לקו"ש ח"ד ע' 1146 - למה מביא את זה בהל'
תשובה, ולמה טעם זה דוקא. - ג' דרגות בתקיעת שופר; לקו"ש
ח"ד ע' 124 - דיוק בלשונו, וביאור בענין זה.

"שתקיעת שופר בראש השנה... גזירת הכתוב רמז, עורו יש
ישינים... וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם": לקו"ש ח"ט ע' 315
- ביאור הל' זו; לקו"ש ח"ט ע' 300 - דיוק לשון תק"ש בראש
השנה - שייך גם לתק"ש באלול; לקו"ש ח"ט ע' 457 - דיוק
לשון רמז, חולק על הרס"ג; לקו"ש ח"ט ע' 130 - ביאור בהסדר
בהלכה זו. כמה דרגות בתשובה.

"יראה עצמו... וכל כל העולם חציו זכאי וחציו חייב":
לקו"ש ח"ג ע' 213, וע' 288 - לכאורה צ"ל (כבגירסא א')
כל העולם כולו.

"הכריע עצמו ואת כל העולם": לקו"ש ח"ט ע' 394 -
פעולת עבירה א'. לקו"ש ח"כ ע' 274.

הלכה ה: כס"מ ד"ה ובינונים: "...וזכות הוא להם וכו'":
לקו"ש ח"ה ע' 385 - הביאור בזה.

"חסדי עו"ה יש להם חלק לעוה"ב" לקו"ש ח"ג ע' 230
- חילוק עוה"ב של בניי לעוה"ב של אוה"ע.

הלכה ז: "חמשה מינים... והאומר... שהוא גוף", (והראב"ד):
לקו"ש ח"ו ע' 79 - אין לזה סתירה למה שלומדים עם קטנים
"יד רמה" ו"יד חזקה" וכו' כפשוטו.

הלכה ח: "האומר שאין שם נבואה... והמכחיש נבואתו של
משה רבינו": לקו"ש ח"ט ע' 178 - אין זה אותו ענין

המדובר בהל' יסודה"ת (פ"ח ה"ג): "עמד נביא... וביקש להכחיש נבואתו של משה רבינו".

"האומר שאין התורה מעם ה'... אפ"ל תיבה אחת... משה אמרו מפי עצמו ה"ז כופר בתורה": לקו"ש ח"ה ע' 332 - בכל התורה כולה - וגם משנה תורה - יש קדושה אחת": לקו"ש ח"א ע' 261 - אודות רבנים המקילים; לקו"ש חט"ו ע' 286 - סתים וגליא שבתורה; לקו"ש ח"ח ע' 274 - חילוק הכפירה בנבואת משה עם היא כתוצאה מכפירה בתורה, או לעצמה.

פרק ה הלכה א-ב: "רשות לכל אדם... כל אדם ראוי... שעשה לנפשו": לקו"ש ח"ו ע' 65 - לתווך עם מש"כ בהלכות דעות רפ"ב "בנ"א שנפשותיהם חולות".

"שיהא הוא מעצמו בדעתו ובמחשבתו": לקו"ש ח"ו ע' 113 - מעלת מין האדם.

הלכה ד: תי' הרמב"ם בענין ידיעה ובחירה: לקו"ש ח"ה ע' 65.

הלכה ה: "וקודם שיהי' יודע שזה יהי' צדיק": לקו"ש ח"ו ע' 132 - אעפ"כ אינו מיחד שמו עליהם בחיהם.

פרק ו הלכה ג: "והרע בישראל... שנאמר הבה נתחכמה": לקו"ש ח"ו ע' 63 - למה הביא הרמב"ם פסוק זה דוקא.

"נתן הדין למנוע התשובה ממנו עד שנפרע ממנו": לקו"ש ח"ו ע' 64, 65 - איך זה מתאים עם מ"ש הרמב"ם פ"ה ה"ד: "אילו הא-ל הי' גוזר על האדם כו' באיזה דין ואיזה משפט נפרע" ובפרעה כתוב (שמות י, א) "אני הכבדתי את לבו".

הלכה ה: "והלא כתוב בתורה ועבדום וענו... וקם העם הזה...": לקו"ש ח"ה ע' 132 - אין קושי' זו סתירה למה שאומרים שידיעת הקב"ה אינה מכרחת מעשה בנ"א.

פרק ז הלכה ב: "בכל עת יהי' בגדיך לבנים": לקו"ש ח"א ע' 238 - למה לא הביא ראי' מ"כל ימיו בתשובה".

הלכה ג: "ואלו העונות קשים מאלו שיש בהם מעשה": לקו"ש ח"כ ע' 17 - ביאור בזה.

הלכה ד: "מקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורין יכולין לעמוד בו": לקו"ש חט"ז ע' 341 - הביאור בפנימיות הענינים; לקו"ש ח"ז ע' 187 - הטעם לזה לשיטת הרמב"ם, (וכן ראה שם ע' 186 הע' 41 אודות הל': אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד"); לקו"ש ח"ו ע' 240, לקו"ש ח"כ ע' 278 - דיוק לשון "אין... יכולין".

"טעם טעם חטא": לקו"ש ח"כ ע' 111.

הלכה ה: "...שסוף ישראל לעשות תשובה": לקו"ש ח"ה ע' 67 - ולא כמ"ש אדמוה"ז (בכ"מ) שבדאי סופו לעשות תשובה - חילוק ביניהם. (ועיין לקו"ש ח"א ע' 2).

"ומיד הן נגאלין": התוועדות ש"פ אחרי שבת הגדול ש.ז. שיחה ג' - מיד ממש ולא לאחר זמן, (וראה גם לקו"ש חט"ו ע' 550).

"וכבר הבטיחה התורה...ושבת עד ה' אלקיך וכו'..."
לקו"ש ח"ט ע' 532 - אין ושבת ציווי על תשובה אלא סיפור דברים.

הלכה ו-ז: לקו"ש ח"כ ע' 92 - ביאור על חילוק ב' הלכות אלו, ב' דרגות בתשובה.

הלכה ו: "והיום הוא אהוב...וכן אתה מוצא.. מרחיק החוטאים בהמקרב את השבים..." לקו"ש ח"ד ע' 1358 - קשר הענינים.

הלכה ז: "צועק ונענה מיד שנא' והי' טרם יקראו ואני אענה": לקו"ש ח"ב ע' 61, לקו"ש ח"כ ע' 92 - דיוק "מיד" ו"טרם".

פרק ח: לקו"ש ח"י ע' 257 - הוראה מביאור ענינו ימוה"מ בה' תשובה.

הלכה א: "הטובה הצפונה לצדיקים היא חיי העולם הבא וכו'": לקו"ש ח"ט ע' 197 - ביאור גדר השכר לדעת הרמב"ם.

הלכה ב: "כך אמרו חכמים וכו'": לקו"ש חט"ו ע' 143 - פירוש הפנימי בזה.

הלכה ג: (ראה לעיל הלכות יוסדה"ת פ"ד ה' ח-ט).

פרק ט הלכה א: "שמתן שכרן של מצוות...היא חיי העולם הבא": (ראה לעיל פ"ח ה"ב).

הלכה ב: "נתאו כל ישראל": לקו"ש ח"ו ע' 85 - בהתאם ל"נתאוה הקב"ה לדירה בתחתונים".

"תרבה הדעת והחכמה...שנאמר כי מלאה הארץ את הדעה";
לקו"ש ח"ח ע' 340 - דיוק בפסוק זה ביחס לסיום הל' מלכים.

"ולא ילמדו איש את אחיו ואיש את רעהו": לקו"ש ח"ג ע' 171 - סדר פסוק זה - וב' פרטים - אחיו ורעהו.

"נביא גדול הוא קרוב למשה רבינו": לקו"ש ח"ו ע' 254 - מעלת משה גם בענין המלכות, וראה לקו"ש חט"ז ע' 491, חכ"א ע' 351, חכ"ג ע' 356.

"אין בין עוה"ז לימוה"מ אלא שעבוד מלכיות בלבד":
לקו"ש חט"ו ע' 417 - ב' תקופות בימות המשיח לשיטת הרמב"ם
(וראה גם שיחת כ"ק אד"ש שנדפס בתחילת ספר חקרי זמנים ח"ב),
לקו"ש פ' שופטים תשמ"א ע' 5 - ראי' לזה (עכ"פ בתקופה
ראשונה) מדין דערי מקלט.

פרק י הלכה ב: "ולא כדי לירש טובה... וסוף הטובה
לבא בגללה": לקו"ש ח"כ ע' 45 - דיוק הלשונות, (ויש לעיין
לקו"ש חכ"ב ע' 50 בנוגע השייכות דירושה - לשכר מצות).

הלכה ה: "ואמרו חכמים לעולם יעסוק... לפיכך כשמלמדין
את הקטנים ואת הנשים אין מלמדים אותו אלא לעבוד מיראה
וכדי לקבל שכר עד שתראה דעתן מגלים להם רז... ויעבדהו
מאהבה": לקו"ש ח"ו ע' 320 - דיוק "דעתן" - ולא בינה;
לקו"ש חי"ז ע' 74 - מתאים להסדר בשמאל דוחה ואח"כ ימין
מקרבת; לקו"ש חי"ט ע' 122 - אין מלמדין אותו אלא
"שמתוך שלא לשמה בא לשמה": ח"כ ע' 48 - גם בענין
המצוות.

פרק י"ב הלכה ד: "בשביל שאהי' עשיר": לקו"ש ח"כ ע'
49 - פירוש בזה; לקו"ש ח"כ ע' 51 - טעם ללמד ע"מ לקבל
שכר. (וראה גם שם ע' 66).

"...מגלין להם רז זה מעט...": התוועדות ש"פ תזריע
מצורע תשמ"ב - לימוד החסידות לנשים.

הלכות קריאת שמע

פרק א הלכה ג: "מצוה להזכיר יציאת מצרים ביום
ובלילה... כל ימי חייו": התוועדות י"א ניסן ואחש"פ תשמ"ב
- למה לא מנה מצוה זו במנין המצוות. לקו"ש חכ"א ע' 69-71
- חילוק זכירת יצי"מ בכל יום, לזכירת יצי"מ בליל פסח.

פרק ב הלכה ה: "הי' עוסק בצרכי רבים לא יפסיק":
לקו"ש חט"ז ע' 380.

ד. בהשיחה ע"ד לימוד הרמב"ם, מזכיר ענין חלוקת הש"ס,
בבלי, ועד"ז תלמוד ירושלמי. ומציין בהערה (2) "ראה חגיגה
(י, א) מש"ס לש"ס". ע"כ. ונתקשיתי בביאור הכוונה בזה.
וכפי הנראה, הכוונה בזה, דאע"ג דבירושלמי אין סדר קדשים
כלל, וסדר טהרות אינו לא בבבלי ולא בירושלמי (כ"א מסכת),
ועד"ז סדר זרעים בבלי, אפ"ה מצינו שפיר דאיקרו. כ"א מהן
ש"ס - ששה סדרים. ועדיין צ"ב איך להצדיק השימוש בתואר זה,
כאשר לכאורה המציאות אינו כן.

וכעת ראיתי בהקדמת הרמב"ם לפיה"מ (ד"ה וכשהשלים)

שמשמש בלשון "ומה שנמצא מחבור רב אשי... ולא מצאנו לו בסדר זועים אלא ברכות... ונמצא מן הירושלמי חמשה (!?) סדרים שלמים...". עיי"ש. ומשמע דעתו, שבאמת חיברו רב יוחנן ורב אשי תלמוד על כל הששה סדרים, ורק אנחנו לא מצאנום.

ויש להביא מעין סמך לסברא זו, מפני ר"ח על הנזכר בב"ב דף קנז, ב. מהדורא קמא דרב אשי ומהדורא בתרא שלו. וז"ל (הובא בערוך ע' הדר ה"ג וברשב"ם שם על אתר) "קבלה הוא בידינו כי כל שנה כשמתעסקין שני חדשים בתלמוד משלימין בשלשים שנה, וחוזרין מתחלה. ורב אשי האריך בישיבה ששים שנה, שהיה מתעסק בכל שנה באלול ואדר שהן חדשי הכלה והשלים התלמוד שני פעמים".

ומסתבר לומר, שכל פעם למדו מסכת אחת, ולכך עולה החשבון על שנה, בב' חדשים לשנה... וכנ"ל שגם בימי רב אשי למדו דיני זרעים וטהרות. והרי גם סדר קדשים. ברובו אינו שייך בזה"ז. אלא שאלו נמצאו - כלשון הרמב"ם, ואלו לא נמצאו, והסיבה לזה י"ל לפי שסדר קדשים נוגע בזה"ז בעבור ונשלמה פרים שפתינו, משא"כ זרעים וטהרות.

הרב לוי יצחק ראסקין

- ברוקלין נ.י. -

ה. מקומות אחדים בדא"ח שנזכר בהם אודות הרמב"ם:

(א) מאמרי אדה"ז הקצרים ע' תקח: מצינו להרמב"ם שכ' לבנו אודות שהיו מדברים עליו... לא ה' איכפת לי' כלל שאין יפגום נפשו היקרה במדה גרועה בשביל ניצוח הכסילים ההולכים אחרי שרירות לבם ובדבר קטון הציל את נפשו, אשר אם יקרה כזה עכשיו ה' צריך לחכמה גדולה ועבודה רבה מאד מכמה ספרים, והטעם שהדורות הולכים ומתמעטים ומתגשמי' יותר: שהוא עיקבא דמשיחא מל' עקב וצריך שכל וחכ' יותר להפך חשוכא לנהורא, משא"כ בדורות הנ"ל לא ה' לתם באמת חכמה גדולה אך מחמת שגופם ה' זך והי' גובר כח ה' שכלי ושולט, שבדבר שכלי מועט ה' מהפך כל הגוף לכן לא היו צריכין לאור הזוהר שלא נתגלה בימיהם, ועכשיו אינו מספיק זה כ"א סודות עליונים.

[ומהמשך הדברים הנ"ל, משמע קצת שהרמב"ם לא עסק בקבלה, עי' להלן].

ב) סה"מ אתהלך לאזניא ע' עה: והרמב"ם ז"ל ה' לו נשמה גבוהה אלא שהי' סבור שעוצם התפעלותו העיקר מחמת התבוננותו והשגתו, והאמת אינו כן אלא שהשגות הם רק גרמא

בעלמא להוציא מן ההעלם לגילוי.

מאמר זה שבסח"מ אתהלך לאזניא נדפס ג"כ בשינויים קלים בתו"ח שמות דף עה, וגם קטע זה הוא שם בשינוי קצת (בהסגנון אבל לא בתוכן). [מאמר זה (בשני המקומות) הוא הנחת כ"ק אדהאמ"צ שרשם מה שאמר כ"ק אדה"ז בתקופת ליאזנא, וטעם השינויים הוא, כי בתו"ח נדפס המאמר כלשון האדהאמ"צ בדיוק, ובסח"מ אתהלך לאזניא נדפס כפי שנעשו בו שינויים אחדים ע"י מניח אחר - ראה הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בשם הצ"צ בסו"ס אתהלך לאזניא ר"ע רסג. ואכמ"ל].

ג) במאמר אדה"ז ד"ה לה"ע ביטול היש (נמצא בכת"י. וכנראה שייך לפסוק כשמן הטוב): וזה ה' טעות הרמב"ם שמחמת שהתבונן מאד בא"ס ב"ה נעשה לו תענוג והי' סבור שזה העבודה הגמורה, והי' משפיעים לו שכל יותר גדול וראה ששכלו שהי' לא נחשב לכלום והעמיק בשכל יותר גדול והי' מתענג יותר, אך הכל על אופן שכל בכלי ובריאה כו', והנ' שלא ידע קבלה ולא ידע שצריך אכפ"י על שכלו ובינתו, אך איך היו משפיעים לו שכל גדול כיון שלא בא למקור משכיל, ושכל אחר נמשך ממקור, אך לפעמים נותנים מתנה באתעדל"ת, שהביטול שהי' לו בשכל ה' על אופן הגמור כמו באכפ"י יבא למקור, אך שאצלו הי' מ"מ משכל, לכן הי' ג"כ משפיעים לו על אופן שכל יותר גדול, אך באמת תענוג שבשכל נופל אגב לבד וד"ל.

ה) דרמ"צ ח, ב: וזה הי' גם ההפרש בעסק הפלסופי בין הרמב"ם לאריסטו הממרא להבדיל בין קדש לחול שהרמב"ם כל שהשיג יותר אמתת ה' הי' נרתע ופחות יותר בעיניו ואריסטו כל שהשיג יותר נעשה יש יותר באמרו הלא דבר אני שהשגתי מציאת ה' ואחדותו בשכלי במופתים מכריחים, אבל איש האלקי הרמב"ם הרי אדרבא מצד השגה זו יגיע לו הביטול האמיתי להשליך נפשו מנגד מכל וכל בראותו כי ה' לנגד עיניו וכמ"ש רמ"א משמו בד"מ לא"ח סי' א'.

ה) אוה"ת במדבר (הוספות) ע' א'תסט: וכנודע שזה הי' ההפרש בין הרמב"ם להבדיל ובין אריסטו הפילוסוף, שאריסטו כל מה שהבין והשיג יותר... והרמב"ם ז"ל כל מה שהשיג והבין יותר האחדות ה' נתבטל יותר והי' שפל בעיניו יותר כמ"ש בספר המדע בהתבוננתו שהוא בחי' ברי' קטנה שפלה ואפילה עומדת לפני תמים דיעות כו', והיינו כי באריסטו הי' רק ההשגה לבד שהוא עדיין בחי' קליפה כי גם כל הקליפות יודעים את רבונם כו', משא"כ הרמב"ם ז"ל הי' בחי' מוחא של התשגה שהוא בחי' הביטול כו'.

ו) אוה"ת דברים ע' כג: ת"ח שרשן מבריאה... ע"כ

יכולי' לברר גם מבחי' בינה דתוהו, ולזה התנאים ידעו גם עניני כישוף כדי להורות ע"ז, וגם זהו קצת מהחכמים הגדולים כמו הרמב"ם שבירר מחכמות פלסופיא של אריסטו כו', משא"כ נשמות דיצירה... לא יוכלו לברר מבחי' חכמות חיצוניות כחכמת אריסטו ואסור לו להתעסק בהן וכמ"ש בש"ע יו"ד הל' ת"ת, ונשמות דבריאה הן רק נשמות התנאים. ע"כ, (ותוכן זה נמצא ג"כ בכת"י ד"ה ענין עמון טהרו בסיחון - לא נודע למי).

(ז) אנה"ת על מארז"ל וענינים ע' רסו (דרוש ג' שיטות): ובאמת דבריו אלו הם כדעת מעמב"י [מעמנו בני ישראל] אף שהם צדיקים גדולים כמו הכוזרי והרמב"ם אבל אי"ז דרך חכמי הקבלה. (ובהמשך הדברים שם כותב להתאים שיטת הכוזרי והרמב"ם לחכמי הקבלה. ועיג"כ דרמ"צ נב, ב אודות שיטה זו זו: "הפלסופים נדחקו מאד בזה... ראה עד אנה הביאם דחקם").

(ח) בסה"ש תורת שלום ע' 58: כל הנה ידוע שהרמב"ם בשכל הזך גם בשכל אנושי השיג בעולם היצי' בלי שום שמות, במקום אשר עלו הד' שנכנסו לפרד"ס בשמות הקדושים עלה הוא בשכלו הזר אף כי הי' שכל אנושי. ע"כ. ובהערת כ"ק אדמו"ר שליט"א שם מציין: ראה שיחת שחוהמ"פ שנת ש"ת אות יא, וצע"ק. ע"כ.

(ט) שם ע' 244: שאי' ההפרש בין הרמב"ם ז"ל ובין אריסטו, שהרמב"ם העמיד את הנקודה תחלה ואח"כ עשה את העיגול ואריסטו עשה העיגול ואח"כ רצה לבא להנקודה, וממילא הרמב"ם שהעמיד הנקודה תחלה, העיגול יצא אצלו בכי טוב... ר"ל שהוא העמיד תחלה את היסוד שהוא האמונה, ואח"כ עשה את העיגול ר"ל שהתעסק במושכלות... ע"כ. ע"ש בארוכה. (ושם ג"כ אודות תלמידי המגיד שלמדו ("דורכגעטאן") המו"נ).

(י) סה"מ תרצ"ט ע' 177: גם מי שהוא חכם בעצם כח חכמתו הרי יש לו קץ וגבול כמה שכלו יכול לקבל ועד איזה מדריגה יכול להגיע, וכמו הרמב"ם ז"ל אשר בשכלו הגיע במדריגות פרטית דעולם היצי', אבל חכ' דאצי' הוא בל"ג.

(יא) בסה"ש ה'ת"ש ע' 41-42: נמצא אריכות אודות הרמב"ם. ובין הענינים שם: (1) אדה"ז בלימודו מג"נ עם הצ"צ פעל תיקון ועלי' להמו"נ. (2) הרמב"ם הי' מקובל גדול, ולא גילה אפי' ברמיזה כי הדור לא הי' ראוי. (3) השיג בשכלו עד עולם הבריאה. השיג אפשרי המציאות דבריאה ואפיסת המציאות דאצי'. השגתו הי' ד"ע ויחז"ע. (4) הוא ריש מתיבתא בהיכל דמתיבתא דרקייע.

ובהערת כ"ק אדמו"ר שליט"א שם כותב עמ"ש שהרמב"ם ה' מקובל גדול: לכאורה צ"ע ממ"ש בשער הגלגולים הקדמה ל"ו ומהר"ש אלקבץ בפירושו לשה"ש אשר הרמב"ם לא למד חכמת האמת. וראה שם הגדולים להחיד"א מערכת רמב"ם. - כתבו על הרמב"ם שבסוף ימיו עסק בקבלה: מגדל עוז ה' יסוה"ת פ"א ופ"ב. שו"ת מהר"ם אלשקר סי' קיז. עכוה"ק ח"ב פי"ג. הלבוש פנת יקרת ח"א פנ"ג. וראה שומר אמונים ויכוח א ס"ק יג. פי' הר"מ בוטריל לספר יצירה פ"ד מ"ג. ע"כ.

(יב) סה"ש תש"ה ע' 17 (בשם כ"ק אדהאמ"צ): דער רמב"ם האט דערלאנגט מיט זיין השגה ביז עולם היצירה און דארט האט ער משיג געווען דעם אור פון עולם הבריאה.

(יג) לקו"ש ח"ב ע' 326: בכלל רעכנט זיך דער רמב"ם פאר א נגלה-ספר, פונדעסטוועגן האט ער אין פיל ערטער אריינגעשטעלט רמזים פון פנימיה"ת. (ע"ש בענין מזון לבוש ובית).

(יד) לקו"ש ח"ג ע' 761: עס זיינען פאראן א סאך ענינים אין מורה נבוכים (ראה רשימות אדהצ"צ על מו"נ - נדפסו בס' החקירה) וואס האבן א יסוד אין זוהר או קבלה (ראה סה"ש ה'ש"ת ע' 41 הערה 27). ע"כ.

(טו) שם ע' 768: און ס'איז קיין וואונדער ניט וואס דער רמב"ם באווארנט אן ענין וואס ווערט געבראכט אין זוהר, ווייל ס'איז ידוע (ראה סה"ש ה'ש"ת ע' 41 הערה 27) אז דער רמב"ם איז געווען א מקובל און א סאך ענינים אין זיינע ספרים איז זייער מקור בזוהר, קבלה וכו'.

ובהערה שם מציין ע"ז: בכמה ס' כבר דנו בזה, ראה רשימות הצ"צ על מו"נ (בסו"ס החקירה). כס"מ להל' מזוזה (פ"ה הי"ד). מגדל עוז להל' תשובה (פ"ה ה"ה). ס"א בן יוחאי שער ו' מענה קל. הרמב"ם והזהר (להרב מרגלית). וראה צפע"נ על הרמב"ם להל' ע"ז (פי"ב ה"ו): פחות מד' הטעם משום דמבואר בס' קבלה דיש לפאה דא"ק ד' שערות ע' בס' מפתח העולמות ע"ש. ע"כ.

ועד"ז הוא בלקו"ש חט"ז עמוד 473, וראה גם לקו"ש ח"ד ע' 362 שמציין לשד"ח כללי הפוסקים סוף מערכת כללי הרמב"ם אם יש להביא מקור לדברי הרמב"ם מן הזהר.

(טז) לקו"ש ח"ב ע' 199: עוד יש להעיר למה שהביא את הרמב"ם והרמב"ן ממ"ש בשער הגלגולים (הקדמה לו ועיג"כ שה"ג לחיד"א בערכם) ששניהם לא זכו לחכמת הקבלה, עכ"פ עד

סוף ימיהם.

יז) וראה ג"כ באגרות קודש דאדה"ז ע' פט אודות הרמב"ם והרדיפות שהיו עליו כו'. ובאגרות וצוואת הה"מ (נדפסו בהתמים שלא, ב. שלב, א. ובהוספות למגיד דבריו ליעקב נב, ב. נג, א) אודות לימוד בכל יום בס' יד החזקה ע"פ הסדר, ושליומוד "רמב"ם הקדוש" הוא "סגולה ליר"ש ולבער החיצונים". ועוד בארוכה אודות הרמב"ם שרש נשמתו ואופן השגתו באלקות במאמר שני המאורות להרי"א מהאמיל קי, א.

הרב אלי' מטוסוב

- ברוקלין נ.י. -

ו. הערות ב"משנה תורה" להרמב"ם:

א) בהקדמה: כשמונה מה שהכניס רבינו הקדוש במשנה, מביא רק מה שרשמו בכל דור פירושי התורה שקיבלו מסיני, היינו הלכות למשה מסיני, ודברים שנתחדשו בי"ג מדות שהתורה נדרשת בהם; ואח"כ, כשמבאר מה נתחדש ב"שני הגמרות" (בבלי וירושלמי) ותוספתא וספרא וספרי מבאר שנכללו בהם ה' דברים: (1) הקבלה למשה מסיני בע"פ, (2) גזירות וסייגים שנתחדשו, (3) תקנות, (4) מנהגים, (5) דינים שנלמדו בי"ג מדות. ויל"ע בסדר הדברים, ואכ"מ].

ואף שבדוחק י"ל, דכוונתו כאן לגמרות הכוללות את המשנה, מ"מ הלא דבר הוא, שבהגדירו את מה שהכניס רבי במשנה אינו מונה גזירות ותקנות ומנהגים, אף שיש מסכתות שלימות במשנה שתוכנם או רובם תקנות ומנהגים וגזירות (לדוגמא: מס' מגילה, עירובין וכו').

ולזה עיר, שב' הדברים שמנה הרמב"ם בפירוש במשנה, יש להם גדר ד"מן התורה" (לגבי ספיקא דאורייתא לחומרא ועוד) - הלכות למשה מסיני ודברים שנלמדו בי"ג מדות (דאף שנק' ע"י הרמב"ם בשם "דברי סופרים" מ"מ הם בגדר "מן התורה". ועיין אנציק' תלמודית ערך "דברי סופרים". וש"נ).

ב) מדוע לא כתב הרמב"ם בפירוש שרבי כתב את המשנה, אלא "חיבר" - "ויכתבוהו כולם". ובפשטות הוא, כי ענין הכתיבה לעצמו כבר הי' לפניו, וחידושו של רבי הי' בשנים: (1) חיבר וסידר את כל שלפניו, (2) בזמנו כתבוהו כולם (ולא רק הגדולים שבדור).

ג) גבי גזירות נקט הרמב"ם ענין "עשו משמרת למשמרתי", וגבי תנקות ומנהגים הביא ענין "לא תסור", ולכאורה גם אגזירות חל ענין "לא תסור", ובפשטות לא הביאו שם, כי

עדיפא מיני' נקט, שהם סיגים לדברי תורה.

(ד) בדבריו "שיהא אדם קורא תורה שבכתב תחילה כו'", נראה בשיחות כ"ק אד"ש, שבפשטות הכוונה לחמשה חומשי תורה בלבד. והנה אי נימא שסיבת לימוד תושב"פ המדובר כאן הוא רק בתור "הכשר" להבנת תושבע"פ, נחא. אבל אי נימא שכוונת הרמב"ם למ"ש אח"כ בהל' ת"ת שלו (פ"א הי"א) שחייב אדם ללמוד תושב"כ ותושבע"פ ולהבין דבר מתוך דבר, לכאורה צ"ל דתושב"כ כאן קאי על התנ"ך כולו. וצ"ב בזה.

(ה) לכאורה יש להעיר בסדר הפרקים ב' ג' ד': בריש פ"ב (סוף הלכה ב' והג') משמע שזוהי הקדמה כללית לכל ג' הפרקים, שתוכנם לדעת את העולם כדי לבוא מזה לאהבת ה', ואילו בסוף פ"ב מפסיק הרמב"ם ומחלק בין מעשה מרכבה למעשה בראשית. ועוד, שבהלכה ט' וי' חוזר אל הבורא ויחסו לכל הנמצאים ("עד יתוש קטן שיהי בטבור הארץ"), ולכאורה הלכה זו מקומה או בריש פ"ב או בסוף פ"ד?

(ו) לכאורה הי' צ"ל התחלת פ"ד מפ"ג הי' - מה שלמטה מגלגל הירח?

(ז) שאלה כללית: מהי ההגבלה דלימוד חכמת הטבע בכלל שבכיל לידע את גדלות הבורא מתוך בריאתו ולבוא לאהבתו כו', ולכאורה הוא דבר שאין לו שיעור. ובפרט ע"פ דבריו כאן פ"ג הי"ה "וספרים הרבה חיברו בהן חכמי יונ'".

ועיין במכתב הנדפס בלקו"ש חי"ב ע' 196 ואילך. באופני לימוד חכמת האומות לשם קדושה, ולא הביא שם מ"ש הרמב"ם כאן פ"ב הי"ב.

(ח) בריש פ"ב פתח באהבה ויראה, ובסוף הי"ב סיים באהבה בלבד (ולא יראה). ושמא משום אטו כי רוכלא ליזל ולימני לא חש.

(ט) מהו הטעם שאין לדרוש בדברים שבפ"ג וד'? ולכאורה הם דברי חכמת הטבע. ושמא יש לומר, דעיקר כוונת ב' הפרקים היא הנשמה, נפש שבכוכבים וגלגלים ונפש האדם. וזהו מסודנת התורה. וצ"ב.

(י) בפ"ט הי"ב, יש לחקור אם מי שאינו מאמין בדברי הנביא עובר על "אליו תשמעון", או עובר רק כשעושה מעשה או נמנע מלקיים דברי הנביא במעשה. ובכל אופן נראה שמי שאינו מאמין בנביא עובר על איסור אחר, כמ"ש בסוף פ"י "אסור לחשב אחריו ולהרהר בנבואתו שמא אינה אמת".

ולפי זה נראה לומר (בדא"פ), דזהו מ"ש הרמב"ם בהל' מלכים גבי מלך המשיח, דמי שאינו מאמין בו, לא בשאר הנביאים

בלבד הוא כופר אלא במשה ובתורתו. כי בפשטות, מצד התלכה שבדבר, מי שאינו מאמין בביאת משיח עובר על האיסור הבא מכלל עשה דשמיעה בדברי נביא או איסור נסיון ("לא תנסו"), ולזה מוסיף הרמב"ם שגם כופר בעיקר הדת. [ועדמ"ש בהל' יסוה"ת פ"א ה"ו שהמעלה בדעתו שיש עוד אלוהים עובר בל"ת וגם כופר בעיקר].

הרב משה דורות
- ברוקלין נ.י. -

ז. בהקדמת הרמב"ם הלשון "אף על פי שלא נכתבה תורה שבעל פה, למדה משה רבינו כולה בבית דינו לשבעים זקנים, ואלעזר ופנחס ויהושע שלשתן קיבלו ממשה. וליהושע שהוא תלמידו של משה רבינו מסר תורה שבעל פה וצוהו עלי".

והנה הגמרא במסכת עירובין מביאה "ת"ר כיצד סדר משנה, משה למד מפיו הגבורה וכו' נכנסו בניו ושנה להן משה פירקן. נסתלקו בניו אלעזר ישב לימין משה ואיתמר לשמאל אהרן".

והנה מזה שאלעזר ישב לימין משה, משמע שהי' מקבל ממנו יותר מאיתמר, אבל צ"ב מדוע הרמב"ם בהקדמה הנ"ל מזכיר רק את אלעזר, ולא את איתמר, והרי יכל להזכירו עכ"פ אחר אלעזר?

שאל משה אליטוב
- תות"ל 885 -

ח. כמה הערות ברמב"ם ס' י"ד החזקה;

(א) במנין המצות להרמב"ם בריש ספר היד: מצוה צ"ה לדון בהפרת נדרים בכל הדינים האמורים בתורה. עכ"ל. צ"ל דהא בכל המצות מביא ראי' מפסוק שנאמר וכו' וכאן במצות נדרים למה אינו מביא ראי' ע"ז. (ומה שבעניני טומאה דהיינו ממצוה ק"ח "וכל אלו הדינים של טמאין אלו רוב משפטי כל טומאה וטומאה מהן מבואר בתורה שבכתב. אולי כוונתו שהראי' מהפסוק הוא ארוך יותר מדי מלהביא כאן).

וי"ל שהטעם הוא משום שאין כאן פסוק כמ"ש הרמב"ם בטהמ"צ מצוה צ"ה וז"ל: ובכלל הנה אין ראי' על זה מן הכתוב והם אומרים היתר נדרים פורחין באויר ואין להם על מה שיסמוכו אלא בקבלה אמיתית וכו' ע"ש.

(ב) בהל' דעות פ"ד הל' ט"ו וז"ל: שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו כלומר שומר פיו מלאכול מאכל רע או מלשבוץ ולשונו מלדבר אלא בדרכיו, עכ"ל. וצ"ע דכאן מבאר

הא דאכילה גסה לגוף כל אדם כמו סם המות ושבועת שוא ודיבור שלא לצורך מאן דכר שמי' ? וצ"ע.

ג) שם הל' ט"ז: ורוחץ כל גופו בחמין שאין הגוף נכוה בהן וראשו בלבד בחמין שהגוף נכוה בהן ואח"כ ירחץ גופו בפושרין ואח"כ... ע"ש עכ"ל. ולכאורה מצד הסדר הי' צ"ל תחילה ורוחץ ראשו בחמין שהגוף נכוה בהן ואח"כ רוחץ כל גופו בחמין שאין הגוף נכוה... ואח"כ בפושרין שזהו הסדר מלמעלמ"ט, ולהעיר ממס' דרך ארץ רבה (מובא להלכה בשו"ע אדה"ז סי' ג' סעי' ו') פרק עשירי סך את הראש ואח"כ סך את כל האיברים. אך י"ל דכאן לא מיירי הרמב"ם בסדר הרחיצה רק בסדר חמימות המים - ולכן צע"ק וכדלעיל.

הרב משה אהרן צבי ווייס

- ברוקלין נ.י. -

ט. א) בהל' דיעות ספ"ג כתב הרמב"ם, שלא יחשוב האדם "שיהיו לו בנים עושין מלאכתו ועמלין לצורכו", אלא "ישים על לבו שיהי' לו בן אולי יהי' חכם וגדול בישראל".

ולכאורה צריך ביאור, מדוע לא נקט דבר פשוט יותר שיהי' לו בן ועי"ז יקיים מצות פו"ר? ובפרט שדבר זה (שיהי' חכם וגדול) הוא ספק ("אולי") ופו"ר הוא ודאי, וברי עדיף? ונראה שהרמב"ם מדייק כאן לקשר את כל מעשה האדם לא רק עם קיום המצוות בכלל, אלא עם מצות ידיעת השם (כפי שכותב גבי בריאות הגוף), ודוקא אז נק' עובד את ה' בכל מעשיו. ומשום זה מביא ענין חכמה וגדולה, הקשור עם ידיעת ה'.

ועד"ז יש לומר גם גבי מ"ש שכוונת בריאות הגוף היא כדי שיוכל לעבוד את ה' - והרי "אין לו לאדם רשות על גופו כלל", וא"כ לכאורה יש גם מצוה בעצם שמירת בריאות הגוף ולא בתור הכשר לידיעת ה', וצריך לומר כנ"ל. [ובזה יש ליישב גם השגת הראב"ד בהלכה שלפנ"ז], ועצ"ב.

ב) בהל' דיעות רפ"ד, יש להבין הטעם שחוזר עוד פעם על דבריו בהלכה הקודמת. ונראה מהמשך הלשון, שדוקא מחמת טעם זה (שבריאות הגוף היא "הכשר" לידיעת ה') יש מקום להמשך כל הפרק. ולכאורה איפכא מסתברא: בשלמא אם עצם בריאות הגוף היתה מצוה בפ"ע, יש מקום שהתורה תאמר איך לשמור בריאות הגוף, כי ע"י קיום כל פרטים אלו תתקיים מצוות שמירת הבריאות. אבל היות שאין היא אלא "הכשר" לידיעת ה', למה האריכה התורה בהלכה בביאור אופני שמירת הבריאות. וכי מצינו שהתורה תספר לנו איך מעבדים קלף לתפילין או איך טווים צמר לציצית וכיו"ב?

ונראה, שמצות ידיעת השם שאני, שכוחה גדול כ"כ עד שכל הדברים שהם מכשירי מצוה זו - בכלל המצוה יחשבו, ולכאורה הוא חידוש, [ועיין מו"נ ח"ג פנ"א, דתכלית כל המצוות היא ידיעת ה' - ולפי"ז שפיר יש בכל דבר המביא לידיעת ה' חשיבות ע"ד מצוה]. ובזה מיושבת גם השאלה הקודמת (בספ"ג) וצ"ע בזה.

ג) בהלכות יסוה"ת רפ"ב (סוף ה"ב) כותב הרמב"ם שכל הנאמר בפרקים שלאח"ז הוא כדי שמזה יבוא האדם לאהבת ה'. ולכאורה גם בזה יש להקשות, וכי ענינה של התורה (הלכות שבה) לומר לאדם איך לבוא לקיום המצוות, והרי עיקר ענין ההלכה (לכאורה) הוא לצוות מה לעשות. ולפום ריהטא כל ההתבוננות אינה אלא "הכשר" למצות אהבת ה'.

ונראה שמכאן מקור לדברי הה"מ הידועים שהמצוה היא ההתבוננות (ולא האהבה), וא"כ יש מקום לפרוט במה להתבונן, כי זהו חלק מההלכה דמצוה זו. ופשוט הוא.

ד) בהל' ידיעות פ"ה יש לעיין אם השמות "חכם" ו"תלמיד חכם" הם שמות נרדפים לאותו אדם, או דקאי באישים שונים.

מ.א.

- ברנקלין נ.י. -

י. בהלכות ת"ת (להרמב"ם) פ"א ה"ב: "והענינים הנקראים פרדס בכלל הגמרא [נ"א: התלמוד] הן".

ולכאורה יש לחקור, דממה נפשך: אם קאי בהלכות שבעיניי פרדס, היינו, כמ"ש הרמב"ם עצמו בספ"ד מיסוה"ת "ועניני ארבעה פרקים אלו שבחמש מצות האלו הם שחכמים הראשונים קוראין אותו פרדס", אינו מובן לכאורה, מדוע הלכות אלו הם בכלל הגמרא [היינו הבנת דבר מתוך דבר וכו'], ובפרט שהרמב"ם כללם בספרו שהוא ספר "הלכות", ומטרתו שיהי' אדם "יודע תושבע"פ כולו"; ואם קאי ב"טיול בפרדס", היינו החקירה וההבנה בכל עניני תושבע"פ היא בכלל גמרא?

ונראה ליישב זה ע"פ דיוק בדברי הרמב"ם בהל' יסוה"ת שם, שענינו ד' הפרקים שם הם "כטיפה מן הים" ו"כמר מדלי". ולכאורה: אם מדבר בשקו"ט, הרי גם כל ההלכות שבמשנת תורה אינן כוללות את כל השקו"ט? אלא: כוונתו של הרמב"ם, שגם בהלכה שבעינינים אלו לא כתב בספרו אלא טיפה מן הים וכמר מדלי לגבי מה שאפשר לו לכתוב, לבד מן השקו"ט שבדבר (ושמא בעינינים אלו גם השקו"ט בכלל ההלכה היא משום שעצם השקו"ט מביאה ג"כ למטרת הלכות אלו, אהבת הא-ל ושפלות האדם. ויש לעיין בזה).

וז'הו מה שמחדש בהל' ת"ת כאן, שגם עניני ההלכה
שבפרדס [הנוספים על מ"ש בפרקים הראשונים דהל' יסוה"ת]
הם בכלל הגמרא, ועצ"ע בזה,

א' מאנ"ש
- ברוקלין נ.י. -

נ ג ל ה

יא. בענין תפיסה בחיוב קנס שלא בעדים ידועה מחלוקת
הרמב"ן והראב"ד. דהרמב"ן בס' הזכות ס"י כ"ו כתב וז"ל:
"כתב הראב"ד ז"ל מיהו היכא דתפיס קודם הודאה וליכא עדים
בתפיסתו דיכול לומר להד"מ ואתו לבי דינא וכפר בי' אידך
בהאי קנסא אם הודה לאחר מכן איסתפקא לי מילתא אי הוי האי
מיגו במקום עדים כדאמרינן בעלמא מה לי לשקר כעדים דמי
וכיון דבהאי תפיסא איכא מיגו ה"ל כעדים ואלו הכא דכפ'
ואתו עדים הא מחייב והשתא נמי מאי דתפס מקמי' כפירה
והודאה תפס או דילמא כיון דאילו הודה פטור לא עדיף האי
מיגו מהודאה דנפש' והוצאת בע"ד כמאה וכל היכא דהוצאה לא
מהני מה לי לשקר לא מהני האי מילתא איסתפקא לי בדיני
קנסות ולא איתברירה גבאי כהוגן עד יבא יורה צדק לנו".

היינו דהראב"ד מסתפק באחד שתפס שלא בעדים עבור
תשלום קנס שיש לו תביעה על חבירו והתופס יש לו מיגו
דיכול לטעון לא תפסתי הואיל והי' שלא בעדים, ולאחר
התפיסה הודה הנתבע בקנס דהדין הוא דמודה בקנס פטור אך אם
באו עדים ואח"כ הודה לא מהני ובזה מסתפק הראב"ד האם
מיגו הוא בירור כמו עדים לגבי קנס וא"כ לא יועיל הא
דמודה לפוטרו אף דהוי מודה בקנס בכ"ז כיון דהוי מיגו
וכעדים דמי לענין מודה בקנס והוי כבאו עדים ואח"כ הודה
דחייב או נאמר כיון דאם הודה פטור לא עדיף המיגו מהודאה
דנפש' והודאת בע"ד כמאה עדים וכל מקום דהודאה לא מהני
מיגו ג"כ לא מהני.

אך הרמב"ן כתב עליו וז"ל: "וענין ספיקו של הרב ז"ל
בתופס קנס שלא בעדים כבר יצא דינו מכלל דבריננו להתחייב
בזמן הזה מפני שאין ההודאה כלומר ואפי' במודה בב"ד
מומחין אני אומר שלא פטרה תורה בקנס אלא שלא הי' חייב
אותו מתחילה עפ"י עצמו דכתיב אשר ירשיעון אלקים פרט
למרשיע את עצמו אבל זה לא עפ"י עצמו מתחייב אלא לזה אנו
מאמינים שאמר נתחייב לי קנס ותפסתי משלו לתשלום קנס
(ויעוין בזה בקצות החושן ס"י א' סק"ח ובאמרי בינה על אתר
שם וכן בשו"ת נחלת דוד ס"י טו).

והנה באחרונים (הר"ח מטעלז ועוד) מקשים דצריך ביאור ספיקו של הראב"ד מדוע לא מהני מיגו בקנס. ועוד אינו מובן הא דכתב הראב"ד דהא דלא מועיל מיגו של התופס הוי כמו דלא מועיל הודאת בע"ד לגבי קנס ולכאורה מה הקשר והדמיון בין הודאת בע"ד למיגו.

ומבאר בזה באחרונים דהראב"ד מסתפק בחקירה האם מיגו הוי בירור דמ"ל לשקר או זכות הטענה דאם נאמר שהוא זכות הטענה אינו מועיל לחייב קנס היות וחיוב קנס אינו כשאר דיני ממונות דבכל דיני ממונות כשבאים לב"ד אין הב"ד פועלים חיוב או פטור חדש ע"י פסק דינם אלא דבלא פסק דינם כבר מוטל על החייב לשלם אותו דבר כמו לאחר הפסק רק דע"י פסק דינם הם מבררים מי הוא החייב ומי הוא הזכאי, משא"כ בקנס כל פעולת החיוב הוי ע"י הב"ד שהתורה צותה לב"ד שיחייב קנס כדכתיב אשר ירשיעון אלוקים, וקודם הפסק אין עליו שום חיוב אלא רק סיבת החיוב, וכיון דמיגו לא הוי בירור דמ"ל לשקר היינו דכשאר בירור של עצם המעשה אין באפשרות ב"ד לחייב קנס כי בכדי לחייב קנס צריך שיהי' בירור של עצם המעשה - עדים או כל נאמנות המכררת. אבל אם נאמר דמיגו הוי בירור דמ"ל לשקר של עצם המעשה שהינו דובר אמת, יש בהחלט מקום לחייב קנס ע"י מיגו כיון דעצם המעשה מתברר על ידי המיגו, והוי כבאו עדים דלא מועיל הודאה לאחר מכן.

ובזה יובן גם הא דדימה הראב"ד דין מיגו להודאת בע"ד דגם התם אין מתברר עצם המעשה ע"י ההודאה אלא שבדיני ממונות ישנו דין דאדם יכול לחייב עצמו בהודאה, אך דוקא בממון ולא בקנס ע"י הודאה דאינו מחייב עצמו כיון דהודאה לא הוי בירור על עצם המעשה. וכמו כן במיגו באם אמרינן דהוי זכות הטענה לא הוי בירור על עצם המעשה ולא יועיל לגבי קנס אבל הרמב"ן אינו מסתפק היות וקסבר בפשיטות דמיגו הוי בירור על כן לא הוי בדומה להודאת בע"ד היות והתם לא הוי בירור על עצם המעשה משא"כ במיגו הוי בירור על עצם המעשה ולכך פשיטא לי' דיכולים לחייב קנס ע"י המיגו דמה לי ע"י מיגו מה לי ע"י עדים.

המורם מכל הנ"ל דמוכח (מכח הקושיות דלקמן) דהראב"ד מסתפק אם מיגו הוי בירור או זכות הטענה ולהרמב"ן מיגו הוי בירור.

ולפי"ז צריך ביאור דהנה בחידושי הגש"ר ועוד (מאחרונים האחרונים) כתבו לבאר את הא דכתב הרמב"ן בדף ל' ע"א דאיתא שם בגמ' ההוא דאמר לחברי' מאי בעית בהאי ארעא א"ל מפלגיא זבינתא דזבנה מינך, א"ל את לאו קמודית דהאי ארעא דידי היא ואת לא זבנית מינאי זיל לאו בע"ד דידי את

אמר רבא דינא קאמר לי' ע"כ.

וכתב הרמב"ן דדוקא משום שהלוקח מודה למערער שהקרקע היתה שלו. אבל מה שאומר דהמוכר א"ל דהקרקע היתה של המערער בזה אמרינן דמהני ללוקח מיגו של המוכר שיכול לומר להד"מ, ואמנם הראב"ד כתב דמיירי דלא ידע הלוקח אלא מפיו של המוכר ומ"מ ליכא הפה שאסר הוא הפה שהתיר אלא בדבר שהאוסרו אוסרו מידיעתו והמתיר מתירו מידיעתו, אבל הכא זה שמע מהמוכר כ"י של המערער היתה בתחלה ובאמת הי' ראוי להאמינו דהודאת בע"ד כמאה עדים, וכי הדר אמר אנא זכינא מיני' הוי ספק ואין להאמינו על זכותו א"כ הו"ל ספקו וודאי ואין ספק מוציא מידי ודאי אך הרמב"ן דחה דברי הראב"ד דנאמן לומר כך וכך אמר לי פלוני מיגו דא"ב אמר לאו דידך הוא ואתו פלוני נאמן הי' לומר מפלוני לקחתי בדין מיגו שאילו בב"ד אמר כן היו מאמינים אותו עכשיו שאמר לו למה לא יהי' נאמן. ע"כ. וכתבו לבאר מחלוקתם (לבסוף לאחר שהביאו כמה אוקימתות ודחו אותם) דאפשר לומר דמחלוקת הראב"ד והרמב"ן הוא דהנה יש לחקור בהא דלא מהני מיגו חוץ לב"ד, האם משום דלפניכא הראי' דמה לי לשקר כיון דלא דייק איניש בטענתי' חוץ לבי דינא כמבואר בגמ' בדף לא ע"א או דאף דיש מיגו בפועל גם חוץ לבית דין מ"מ בעינן גבי מיגו גם זכות וכח הטענה שיש במיגו ולא סגי בבירור של מה לי לשקר גרידא ולכך חוץ לב"ד י"ל דאמנם המיגו הוי מיגו טוב וטענתו הויא שפיר טענה, מ"מ נאמנות בטענה ליכא כי אם בב"ד ואז מתקבלת טענתו, ולכך ל"ק על הרמב"ן שכבר הי' נאמן המוכר קודם מכירה שהקרקע שלו מדין מיגו דהא קודם שבא לב"ד ליכא עדיין נאמנות כח הטענה של מיגו, וכן לא אמרינן דאזל לי' מיגו והלכך אי אתי הלוקח בכח טענת המוכר מהני לי' שפיר נאמנות המוכר הקודמת ונאמנות זו לא מהני למוכר אלא ללוקח ולכך בעינן שיהי' קיום לנאמנות גם כיום והשתא יש מיגו רק כשהלוקח לא מודה משא"כ אם מודה בעצמו ליכא גבי' מיגו ולא יכולה נאמנות המוכר של המיגו להתקבל עבנר הלוקח. הראב"ד סב"ל דנאמנות המיגו הוי בעיקר מצד מה לי לשקר ז"א בירור וממילא חוץ לב"ד חסר עצם החפצא של המיגו. ע"כ.

המורם מכל הנ"ל דהראב"ד קסבר דעיקר ענין מיגו הוי בירור והרמב"ן קסבר דעיקר ענין מיגו הוי זכות הטענה ולפי"ז צריך ביאור דלעיל הוכח מהרמב"ן והראב"ד במ"א דהרמב"ן קסבר דמיגו הוי בירור והראב"ד מסתפק אם הוי בירור או זכות הטענה. ולכאורה הוי סתירה, (ויעויין בקובץ פלפולים וביאורים דיתו"ת המרכזית במה שביארנו באופן אחר מחלוקת הראב"ד והרמב"ן באם מהני מיגו חוץ לב"ד או לאו ולפי"ז לא קשה מידי דאפש"ל דהראב"ד מסתפק אם הוי בירור

או זכות הטענה והרמב"ן קסבר בירור ומחלוקתם באם מהני מיגו חוץ לב"ד או לאו הוי לא בגדר מיגו ויעו"ש בארוכה ואכמ"ל).

פנחס טודרוס אלטהויז

- תות"ל 885 -

יב. בשו"ע אדה"ז סי' תע"ג ס"י איתא וז"ל: אחר כוס ראשון לא יברך ברכה אחרונה... לפי שהכוס של קידוש הוא מצרכי הסעודה... ונפטרים בבהמ"ז שלאחר הסעודה... ועוד שהוא נפטר בברכה אחרונה שיברך אחר כוס רביעי... (שהרי כ"ז שלא נתעכל במעיו יכול לברך עליו ברכה אחרונה... וכ"ז שהאצטומא פתוח' לאכול אינו מתעכל...) עכ"ל. עיי"ש.

וקשה לי מה צריך לטעם הב' "שהוא נפטר בברכה אחרונה שאחרי כוס רביעי", הרי בסדר ברכת הנהנין סי' ד' סי"ב ובשו"ע סי' קע"ו ס"ב כתב אדה"ז וז"ל: וכן מי שמקדש על היין הואיל ואין קידוש אלא במקום סעודה מכלל הסעודה הוא ואין צריך לברך אחריו, עכ"ל, שכאן מוחלט שברהמ"ז פוטרת יין לברכה אחרונה, וכוס ראשון שהוא של קידוש כתב אדה"ז שהוא מצרכי הסעודה, וא"כ נפטר בברהמ"ז, ככוס של קידוש של כל השנה?

ואין לומר שכוונת אדה"ז בטעם השני (שלא מצריך ברכה אחרונה מיד אחר כוס ראשון כיון שיוצא בברכה אחרונה שאחר כוס ד'), לצאת גם לדעת הסוברים שההגדה הוי הפסק וצריך לברך ברכה אחרונה אחר כוס ראשון (עי' טור סי' תע"ד), וע"ז כתב אדה"ז דמ"מ יוצא בברכה אחרונה שלאחר ברהמ"ז, והוא כדיון הבדלה שצריך לברך אחרי' ברכה אחרונה אף שהוא קודם הסעודה ממש אא"כ מברך על כוס שאז יוצא בברכה אחרונה שלאחר ברהמ"ז, וכמו"כ נאמר כן בכוס ראשון (של קידוש) שיוצא בברכה אחרונה שלאחר כוס ד'.

הנה א"א לומר כן, דאם ההגדה הוי הפסק ולא יוצא בברהמ"ז, כ"ש שעד ברכה אחרונה שלאחר ברהמ"ז הוי הפסק גדול יותר. וצ"ע מדוע הביא אדה"ז טעם הב'?

שניאור זלמן איידעלמאן

- תות"ל 770 -

ח ס י ד ו ת

ג. בגליון לה הביא הרב פ. קארף משער האמונה פ' לה דמשה בהר לא אכל לחם שבא ע"י בירור דל"ט מלאכות אלא לחם עליון שהוא מבחי' עה"ח שלמעלה מעה"ד וכלחם דמן שא' הנני

ממטיר לכם לחם מן השמים כו', והקשה הרב הנ"ל דלכאורה תמוה מאד דהללא כל ישראל אכלו אז מן.

להעיר מלקו"ש ח"ד ע' 1037 בהע' 19 וז"ל... שבירידת המן למטה נעשה מזון גשמי (ומגשם קצת, וכשהוצרך משה לקבל התורה לא אכל גם את המן כמו שנעשה מזון גשמי - רק כמו שהוא בדרגת לחם אבירים שמה"ש אוכלין אותו) עכ"ל.

וע"פ הנ"ל אולי י"ל הביאור גם במה שמצינו שייכות מסוימת מכמה מלאכות למן הגשמי (ראה בשלח טז, כג. בהעלותך יא, ח. ומדרשים ומפרשים עה"פ), וכן י"ל בדיוק לשון שער האמונה שם "וכללם דמן" ולא ממש.

הנ"ל

יד. בגליון יח (ריז) אות כג העיר הרב מ.ו. ע"ד מרז"ל "בעשרה דברים ברא הקב"ה את עולמו" שאינו מתאים לכל הע"ס. והנה מרז"ל זה הוא בפס"ז בתחלתו, וכן בחגיגה יב, א. ובחגיגה שם כתב מהרש"א שהם הע"ס, והנה חב"ד נזכרו שם, וכן חו"ג ורחמים - ת"ת, וצדק - מלכותא קדישא. ומהספירות הנותרות הנה משפט - צ"ל יסוד (קו האמצעי), כח וגערה - נו"ה: כח (חסד) נצח, וגערה (גבורה) הוד.

ואבקש מהבקיאים בזה להעיר ולתקן אם יש צורך.

הרב יוסף גינזבורג
- רב מקומי עומר -

ש ל ח ו ת

טו. בהתוועדות דש"פ תשא ביאר דמזמן הרמב"ם נתבטל ענין הכישוף. יש להעיר ג"כ מספר אמת ואמונה - קאצק (ירות"ו) תשכ"ט עמוד ק):

"רבינו ז"ל יישב דעת הרמב"ם שכתב שאין מצויים שדים והלא בגמרא נמצא הרבה על כך? ואמר: כי אמנם מקודם היו. רק אחרי שפסק הרמב"ם שאין מצויים, גם בשמים פסקו הכי, ולכן עכשיו אינם בנמצא".

הנ"ל

טז. בשיחת ש"פ אמור (הנחה בלה"ק סי' י"ד, והנחת הת' סעי' כ') נתבאר דמה שכתב הרמב"ם בהקדמתו "שאדם קורא בתורה שבכתב תחילה" הכוונה לחמשה חומשי תורה, ולכן מביא בהתחלת ספריו פסוקי נוי"כ, כיון שהם ממוצעים בין תושב"כ לתושב"פ.

ויש להעיר ממ"ש בס' בארות נתן (בני ברק תש"מ) ע' מ' שהקשה במה שהרמב"ם בהל' חנוכה פ"ג ה"א וה"ב מקדים הלכותיו בסקירה קצרה מהסיפור של הנס, מה שלא נמצא ברמב"ם אצל שאר המועדים, גם לא דפורים?

ומתרץ לפי מ"ש הרמב"ם בהקדמתו לספר היד, דאדם קורא בתורה שבכתב תחילה ואח"כ קורא בזה ויודע ממנו תושבע"פ כולה, ואי"צ לקרות ספר אחר ביניהם, ולכן בנוגע לכל המועדים אי"צ הרמב"ם לבאר הנס, כיון דיודעים כבר מתושב"כ, ועד"ז הנס דפורים כתוב באחד מכתבי הקודש, ובמילא כבר יודעו מתושב"כ, ורק חנוכה שהנס לא כתוב בכתבי קודש, צריך הרמב"ם להביאו בספרו.

וממשיך שם וז"ל: והנה בשנת תשל"ז הצעתי חידוש הנ"ל לפני מרן כ"ק אדמו"ר שליט"א מליובאוויטש, והסכים עמי, והוסיף מעכת"ה שליט"א שבפשיטות אפ"ל שהיות וכל עיקר תכלית מצות נר חנוכה היא להגיע לפרסום הנס, ע"כ הצטרך הרמב"ם להקדים הלכותיו עם ביאור הנס שרוצים לפרסם. עכ"ל.

והנה אי נימא כמבואר בהשיחה דכוונת הרמב"ם במ"ש שהאדם קורא בתושב"כ תחילה היא רק לחמשה חומשי תורה, מובן דאין לתרץ כדבריו, וצריך לתרץ כתירוץ כ"ק אדמו"ר שליט"א משום פרסומי ניסא.

אלא דלכאורה מכיון שכתב הרמב"ם בהל' ת"ת פ"א ה"ב: "ודברי קבלה בכלל תורה שבכתב הן, ופירושו בכלל תושבע"פ" (וראה ג"כ בהל' ז' שם ובב"ח יו"ד סי' רמ"ה ד"ה הי') אי"כ מנלן לפרש שנתכוון כאן רק לחמשה חומשי תורה, והרי הרמב"ם ביאר שם ש"חיבור זה מקבץ לתורה שבע"פ כולה" כי בזה צריכים דעת רחבה ונפש חכמה וזמן ארוך שידע דרך הנכונה וכו' מבבלי וירושלמי וספרא וכו', נמצא שספרו הוא לכלול רק זה שהוא תושבע"פ, וא"כ הרי אפ"ל שכוונתו ללמוד מקודם גם נו"כ שישנם שם כמה מצוות כמו מגילה וכו'. וראה גם לקו"ש פ' אמור הערה 14, ובשוה"ג.

ואפ"ל דכיון דבהתחלת הקדמתו כתב "תורה זו תורה שבכתב" וממשיך ד"כל התורה כתבה משה רבינו" ולא הזכיר בינתיים אודות נו"כ, אי"כ מסתבר דכשכתב אח"כ תושב"כ קאי אדלעיל מיני' דזהו רק חמשה חומשי תורה, ועי' ג"כ ברכות ה, א, (דזהו מקורו של הרמב"ם) תורה זו מקרא וכו' אשר כתבתי אלו נו"כ, דמוכח מזה ג"כ דתורה קאי רק על חמשה חומשי תורה.

ועי' מהרש"א שם בחדא"ג וז"ל: אשר כתבתי זו נביאים וכתובים, דגם אלו נתנו ליכתב, אבל אין בהם מצות קריאה כמו בתורה עכ"ל, דלפי"ז יש להעיר ג"כ בהטעם המובא בההערה שם

בלקו"ש דכוונת הרמב"ם ללמוד תושב"כ הוא משום המצוה דדבור שבתורה, ולהמהרש"א לכאורה זה רק בתורה ולא בנו"כ.

ולדינא משמע מהל' ת"ת סופ"ב דגם בנו"כ יוצא כשאינו מבין, וכן בלקו"ת ויקרא ה, ב, עיי"ש.

(ב) כמה שנתבאר בהתוועדות הנ"ל הדיוק בלשון הרמב"ם "לטייל בפרדס" דזהו טיול של תענוג באופן של התבוננות עמוקה וכו' דרך זה צ"ל אח"כ, אבל הענינים שמביא הרמב"ם דזהו כטיפה מן הים וכו' זה שייך גם בהתחלה.

יש לתרץ עפ"י קושיית החות יאיר בשו"ת סי' ר"ל, שמקשה דכיון דהרמב"ם גופא סב"ל שאין ראוי לטייל בפרדס עד שנתמלא כריסו בלחם ובשר וכו' א"כ איך כתב בהל' ת"ת פ"א הי"ב: "והענינים הנקראים פרדס בכלל הגמרא הן" ומיד בתחילת תלמודו צריך לשלש זמן למידתו שליש בגמרא (שכולל גם טיול בפרדס), כמבואר שם ברמב"ם, דמשמע דזה צ"ל מיד? עיי"ש.

אבל לפי הנ"ל מובן, דסתם לימוד בפרדס צ"ל מיד, ולזה מתכוון הרמב"ם בהל' ת"ת, ושם לא הזכיר הלשון "לטייל", וזה שכתב דבתחילה צריך למלאות כריסו וכו' זהו רק לגבי "טיול" בפרדס.

(ג) בהביאור שבפירש"י (כב, כח) לגבי אותו ואת בנו, לכאורה למה לא הוזכר מה שפירש"י בבראשית כ, יב, בד"ה. אחותי בת אבי היא: "ובת אב מותרת לכן נח שאין אבות לב"נ" דעפ"י מבין הבן חמש למקרא דכן הוא גם לגבי שור או שה, דאינו נקרא אביו, אפי' כשידעין בודאי דזהו אביו, ואף דשם איירי לענין שאינו מתייחס אחריו, אבל מ"מ אפשר לומר דזהו ג"כ בנוגע לדין זה, דאין בהם ענין אבות.

(ד) במ"ש בלקו"ש פ' אמור סעי' ד' דמהו כוונת הרמב"ם שכותב לגבי תלמיד חכם דמספר בשבח חבירו ולא בגנותו כלל, דהלא ענין זה שלא לדבר גנות כו' הוא ציווי לכאנ"א מצד איסור לשה"ר ומהו ההדגשה בזה בת"ח? עיי"ש, לכאורה הרי אפשר לומר דהרי ישנם אופנים דליכא איסורא דלשה"ר, כגון בהך דכתב הרמב"ם בהל' דעות פ"ז ה"ה דאם נאמרו הדברים בפני שלשה כבר נשמע הדבר וכו' ואין בו משום לשון הרע, יעו"ש. וא"כ י"ל דמתכוון כע"י לגבי ת"ח דאפי' באופן דמותר לדבר בגנות חבירו, מ"מ מטבעו שאינו מדבר בגנות חבירו כלל.

(ה) בסעי' ו' שם מפרש הענין "ודן את חבירו לכף זכות"

ע"ד המבואר בתניא דמקומו גרם לו לחטוא להיות פרנסתו לילך בשוק וכו' ולכאורה לפי המבואר בגמ' בשבת קכז, א, בארוכה, יוצא דהפי' הוא שידון אותו שלא חטא כלל, עיי"ש בהא דאמרת שמה פרקמטיא בזול וכו', ואילו לפי המבואר בהשיחה יוצא דיחשוב בדאמת חטא, אלא דזהו בשביל מקומו וכו', וא"כ אי"ז זכות כ"כ?

אבל אפשר לומר בפשטות דבהשיחה איירי במקום דיודע דבדאי חטא, ובזה א"א כלל ללמד זכות עליו שלא חטא, ובזה מבואר דמ"מ ילמד זכות עליו משום מקומו כו'.

ולפי"ז אפשר לתרץ מה שהקשו, דהרי בשבועות דף ל' ילפינן זה מבצדק תשפוט עמיתך, וא"כ מה זה שייך לפרקי אבות שהוא מילתא דחסידותא (וראה בס' ביאורים לפרקי אבות ע' 26 ובהערות שם, ועי' ג"כ בס' סופר המלך על הרמב"ם, ח"א סי' ד'), אבל לפי הנ"ל מובן דמן הדין הוא רק במקום שיש להסתפק שלא חטא, אבל מצד מילתא דחסידותא, דזה שייך בתלמיד חכם כמ"ש ברמב"ם כאן, הוא אפי' במקום דבדאי חטא מ"מ דן אותו לכף זכות משום מקומו וכו'.

אבל במ"ש בהשיחה דבפשטות מסבירים מפרשי המשנה מאמר חז"ל זה דכשעושה דבר שלא כדבעי צריך למצוא טעם למה אי"ז פשיעתו על שעשה לא טוב, וכמבואר בתניא משום מקומו גרם וכו'.

הנה לכאורה הרמב"ם שם ורש"י ורבינו יונה והרע"ב מפרשים בזה ע"ד המבואר בגמ' שבת, דבמקום שאין המעשה מכריע דצריך לדון אותו לטובה וכו', היינו לא דבאמת עשה דבר רע רק דמקומו גרם וכו' אלא דבכלל לא רצה לעשות רע.

ולכאורה זהו תוכן אחר. (ואולי כי במובן הרחב הוה כ"ז נקודה אחת).

הרב אברהם יצחק ברנך גערליצקי
- ר"מ בישיבה -

יז. בהתוועדות דש"פ אמור ש.ז. נת' (בהנחה בלה"ק סעי' כד) שענינו של רש"י לבאר כל דבר המוקשה בפירוש הכתובים וכו' לא. ולכן כאשר מתעוררת קושיא אצל הבן חמש למקרא מהנהגה מסויימת בחיי היום-יום שאינה מתאימה (לכאורה) עם מה שלמד בחומש - אין ענינו של רש"י לתרץ קושיא זו (זהו תפקידו של המלמד, וכיו"ב), ע"כ.

וצלה"ב, דהרי בלקו"ש ח"כ פ' בראשית ב' סעי' ג' מבאר "דער טעם פארוואס רש"י דארף גלייך בפרשתנו (פ' בראשית) באווארענען אז בני נח האט מען מתיר געווען צו

עסן בשר - איז מובן: ווי גערעדט כמה פעמים, אז הגם רש"י פארענטפערט ניט בפירושו א שוועריקייט וואס וועט נתעורר ווערן ביים לערנען א שפעטערדיקן פסוק, ועאכו"כ ניט אן ענין אין תושבע"פ... בשעת אבער רש"י איז מפרש דעם פסוק פאר א בן חמש למקרא, מוז ער זיך רעכענען מיט דער מצואות ווי זי ווערט געזען דורך דעם בן חמש למקרא.

דעריבער מוז רש"י גלייך באווארענען, אז אין די שפעטערדיקע דורות האט מען מתיר געווען אכילת בשר, ווארום דער פירוש (אז "לא הרשה כו'") איז בסתירה צו דער מצואות וואס דער בן חמש זעט, אז מ'שעכט א בהמה כו' און מ'עסט איר בשר.

וכן מובא בכו"כ מקומות בלקו"ש, הכלל שרש"י כן בא לתרץ סתירה מהנהגת מסויימת בחיי היום יום שאינה מתאימה עם מה שלמד בפסוק, א"כ צע"ק ענין הנ"ל.

* * *

אח"כ, מביא הוכחה לענין הנ"ל, מזה שנאמר בג' מקומות "לא תבשל גדי בחלב אמו", דלכאורה מתעוררת שאלה פשוטה אצל הבן חמש למקרא: בפסוק נאמר "לא תבשל גדי בחלב אמו", ומזה משמע לכאורה, שאיסור זה אינו אלא "בחלב אמו" ולא ב"חלב" סתם, ומובן החילוק שבין "חלב אמו" ל"חלב" סתם - מכיון שהבישול "בחלב אמו" הוא ענין של אכזריות וא"כ כיצד מתאים זה עם ההנהגה בחיי היום-יום שנזהרים ביותר מבשר וחלב, ללא כל חילוק בין "חלב אמו" ל"חלב" סתם?!

ואעפ"כ, לא מוצא רש"י לנכון לתרץ קושיא זו, מכיון שענינו לבאר את פשטות הכתובים, ותו לא, ע"כ.

ויש להעיר מלקו"ש ח"ו פ' תשא ב', דמבאר דמש"כ רש"י בחלב אמו - פרט לעוף - זעט מען ווי ער לערנט אז דער איסור פון אונזער פסוק איז טאקע אויף יעדער חלב (ניט נוי אין פ' משפטים פון וועלכן מען ווילס נאר דעם איסור אויף חלב אמו).

וכן ראה בהמשך השיחה בביאור בפ' רש"י זה, וכמסיים בסעי' ז' דמובן מפ' רש"י שבחלב "איז טאקע קיין בפקא מינה ניטא און דער איסור "לא תבשל" גייט אן אויף יעדער חלב. עיי"ש.

א"כ, מובן, דע"פ ביאור זה, קושיא הנ"ל (בהתוועדות דש"פ אמור) מתורצת, א"כ מהי ההוכחה.

* * *

בביאור פרש"י, נת' דהדין של שור או שה, אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד - קשור עם ענין של רחמנות, ולכן נוהג דוקא באם והבן ואינו נוהג באב ובן, כי הטעם דרחמנות אינו שייך אלא באם ובנה, מכיון שהאם היא זו שילדתו והיא זו שנמצאת יחד עמו, משא"כ האב. ע"כ.

ולכאורה אם נאמר דמכיון שמצוה הנ"ל קשור עם רחמנות, ולכן נוהג דוקא באם ולא באב, א"כ הרי יש עוד כמה פרטים שהי' צריך להיות באופן אחר משום טעם הנ"ל. וכגון, מש"כ הרמב"ן בפ' תצא כב, ו, על דברי הרמב"ם במו"נ ח"ג פמ"ח ('וכן נאסר לשחוט אותו ואת בנו ביום אחד ס"ג והרחקה שמא ישחט מהם הבן לפני האם, כי צער בע"ח בכך גדול, מאד" תרגום קאפח) שאם כדבריו שטעם המצוה מפני אהבת הבן לבנה הי' ראוי להיות האיסור רק בשחוט בנו ואותו אבל לא להיפך, ואנן קיימא לן דלא שני האב ואח"כ הבן או הבת או איפכא. וצ"ל להמורה שהכל הרחקה.

[הרמב"ן בעצמו מבאר בנוגע מצוה הנ"ל וכן בנוגע קן צפור, כי בשניהם לבלתי היות לנו לב אכזרי ולא נרחם, או שלא יתיר הכתוב לעשות השחתה לעקור המין אע"פ שהתיר השחיטה במין ההוא... אבל הכל הרחקה ויותר נכון בעבור שלא נתאכזר.]

וכן, כל הנ"ל, הוא רק אם שחיטת הבן לפני האם, אבל אם זה לא לפני האם, א"כ הי' מותר, לכאורה, לשחטם באותו יום.

ובכלל, בענין הנ"ל, מה הביאור שמצד רחמנות אסור לשחוט האם ובן באותו יום? דהרי ברגע שנשחט הבן, הרי האם מרגישה צער בזה, א"כ מאי שניא אם נשחט האם היום או מחר, הרי איך זה ימעט צער האם? וכן, אם נשחט האם קודם, א"כ כבר לא תראה איך שוחטים את בנה באותו היום, א"כ מדוע רק מותר לשחוט הבן למחרת (כקושיית הרמב"ן לעיל)? והרי מצד רחמנות, הי' צריך להיות דין, דאסור לשחוט הבן לפני האם. אפי' אם לא נשחט האם היום.

ויש להעיר מלקו"ש ח"ט פ' תצא א' הערה 44, שמחלק בין טעם המורה (שזהו לטובת האם) לטעם הרמב"ן שהוא ללמד אותנו מדת הרחמנות ושלא נתאכזר כו' אינו רחמנות עליהם אלא גזירות בנו להדריכנו וללמד אותנו מדות הטובות, ע"כ. 'א"כ מובן בפשטות דהאכזריות לשחוט האם והבן באותו היום, הוא בנו" (דאם אנו שוחטים אם ובנה באותו יום הרי זה מראה אכזריות באדם, משא"כ בשני ימים).

אבל לפי דעה זו, לכאורה אין לחלק בין אם לאב,

דמכיון שאינו תלוי ברחמנות האם על בנה, אלא תלוי מצד מדת
אכזריות שבאדם, מאי שנא אם מאב. לכן לפי דעה זו צריכים
לבאר כתירוץ השני הנא' בהתוועדות, שזהו משום שדיבר
הכתוב בהווה, מכיון שע"ד הרגיל אי אפשר לדעת מיהו אביו
כו'.

*

*

*

בסעי' י"ב ביאר דגם לאחר כתיבת תשובת הרמב"ם דיש
מעלה בלימוד הלכות ביחד עם הטעמים ומקורות הדינים לא
חזר בו משיטתו בספר היד שכתב הלכות בלא טעמים כלל, (שהרי
אילו הי' מחליט שצריכים להוסיף טעמי ההלכות ומקורות וכו'
בודאי הי' מוצא זמן לעשות כן בפועל, למרות ריבוי הענינים
שהי' עסוק בהם, ע"כ).

ויש להעיר ממכתב שהשיב לקהל לוניל - ... ואשר שאלתם
שאפתיקנו (ה"מורה נבוכים") לכם אני בלשון הקודש - מי
יתנני כירחי קדם לעשות שאלתכם בזה הספר ובשאר ספרים
שחברתי בלשון קדר... אבל סבות הזמן סבבוני... לא נשאר לי
פנאי לדקדק אותם ולהגיהם עד שיצאו לאור העולם, וכש"כ
להעתיק מלשון אל לשון... אפי' לכתוב פרשה קטנה איו לי
פנאי לא כיום ולא בלילה...

מיכאל לוזניק

- תות"ל 770 -

ה ל ו ם י ו ם

יח. ה' טבת: "ווען משיח וועט קומען וועט מען זעהן די
מעלה פון הודאה און תמימות... תלמוד - פארשטאנד - איז
דער גרעסטער פארשטאנד האט א גרעניץ. אבער הודאה -
גלויבען - איז א געפיהל און א גרעניץ. מלך המשיח וועט
געבן צו פארשטעהן דעם מעשה גדול פון דער תמימות -
הארציגער ערנסטער עבודה."

להעיר (בהמשך למ"ש אשתקד, הרי כאן מתחיל (בהלוח)
ספר המדע להרמב"ם ולהעיר מכותרת (הפתיחה) הרמב"ם לס'
מדע: משך חסד ליודעין (היינו בסגנון הפתגם: תלמוד)
וצדקתך לישרי לב (היינו בסגנון הפתגם: הארציגער ערנסטער
עבודה).

הרב מיכאל אהרן זעליגזאן

- ברוקלין נ.י. -

לזכות

הילדה שיינדל תחי'

לאורך ימים ושנים טובות

נולדה למז"ט ביום ב' אייר – תפארת שבתפארת –

שנת הק"נ להולדת כ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע

שנת תהי' שנת דברי משיח

נדפס ע"י

הורי'

הרה"ת ר' יוסף יצחק ווג' פריידא רחל שיחיו

טיפענברון

וע"י זקני'

הווי"ח אי"א וכו' ר' אלעזר קלמן ווג' חנה שיחיו טיפענברון

הרה"ח הרה"ת ר' יוסף הלוי ווג' אסתר שיחיו וויינבערג